

Zitting 1977

14 610

De gijzelingen in Bovensmilde en Vries (23 mei–11 juni 1977)

Nr. 2

VERSLAG

INLEIDING

Tien dagen liggen tussen het ogenblik, waarop wij dit verslag vaststellen en het einde van gebeurtenissen, die een diepe schok teweegbrachten onder allen die in Nederland wonen. Ons aller gedachten blijven uitgaan naar de slachtoffers van het optreden van een aantal terroristen. In de eerste plaats denken wij aan de twee passagiers in de trein die de dood hebben gevonden bij de actie tot beëindiging van de gijzeling aldaar en aan hun nabestaanden. Vervolgens denken wij aan degenen die gewond zijn geraakt en in het bijzonder aan hen die nog voor herstel in het ziekenhuis verblijven. Onze gedachten zijn ook bij de velen die de gijzelingen zonder lichamelijk letsel hebben doorgemaakt, de schoolkinderen en hun ouders, de onderwijzers en onderwijzeressen, de treinpassagiers en al hun verwanten. Wij beseffen wat zij moesten doorstaan.

Wij hebben door bezoek en door vorige week verzonden brieven reeds uiting gegeven aan onze gevoelens van medeleven. Wij geven daaraan opnieuw uitdrukking, mede om te bevestigen hoezeer het de Regering ernst is met de nazorg, waaraan in dit verslag trouwens een paragraaf is gewijd.

Wij denken ook aan de nabestaanden van degenen wier levens niet konden worden gespaard toen het geboden was met beheerst geweld een einde aan de martelende gijzelingen te maken. Wij hebben alles gedaan wat een Regering kon doen om te komen tot een beëindiging zonder geweld. Helaas bleek dat onmogelijk.

Naast treurnis over het teweeggebrachte leed is er zorg voor de toekomst. Deze hebben wij gehad van de eerste dag af waarop de gijzelingen plaatsvonden. Dat nog geen twee jaar na de gijzelingen bij Wijster en in Amsterdam weer terroristische acties werden ondernomen door daders uit dezelfde kring als die welke wegens de vorige misdrijven waren veroordeeld, bracht een ernstige slag toe aan de pogingen verbetering te brengen in de verhoudingen tussen de in Nederland levende Zuid-Molukkers en de andere bewoners van ons land. Dat deze keer zelfs jonge kinderen werden gegijzeld, belastte de verhoudingen in hevige mate. Wij hebben vrijwel van het begin af leidinggevende personen uit Zuidmolukse kring benaderd om hen op de ernst van de gevolgen te wijzen. Hoewel ieder van hen de acties afkeurde, wezen zij het met klem herhaalde verzoek van de hand een openbare oproep tot de kapers te richten om de acties te beëindigen. In een latere fase hebben

wij niet onvermeld gelaten, dat de gijzelingen niet nog weken lang konden voortduren; de toepassing van (beheerst) geweld kon onvermijdelijk worden.

De leidinggevende personen betwijfelden vooral of een oproep kans op succes zou hebben. De daders vormden een kleine, afzonderlijke groep. Toen dezen bemiddelaars of contactpersonen aanvaardden, hebben de leidinggevende Zuid-Molukkers aan de contactpersonen hun steun gegeven. De contactpersonen – voor hun inzet zijn wij erkentelijk – werden evenwel slechts met eisen van de overvallers geconfronteerd. De overvallers maakten duidelijk dat over niets anders dan inwilliging daarvan gesproken kon worden.

De Regering koos aanvankelijk met het oog op het vermijden van geweld voor overreding als middel om de gijzelingen te beëindigen en heeft daarbij overwogen een vrije aftocht te geven aan de overvallers mits het land van bestemming zou worden medegedeeld. Deze aftocht kon uiteindelijk niet worden aangeboden omdat het land van bestemming niet werd bekend gemaakt.

Naarmate de gijzelingen langer duurden en de houding van de kapers en bezetters verhardden, terwijl zij het leven van de gijzelaars bedreigden, kwam de Regering voor een keuze te staan die zij met veel moeite had geprobeerd te vermijden: of de terroristen, gewapend en vergezeld van enige andere personen, een vliegtuig met bemanning ter beschikking te stellen om te gaan waarheen zij zouden bepalen – met direct gevaar voor de bemanning en de meegenomen personen en indirect gevaar voor landen waarboven het vliegtuig zou verschijnen – of met beheerst geweld aan de gijzelingen een einde te maken. Het voor onbeperkte tijd laten voortduren van de gijzelingen kwam uiteraard niet in aanmerking.

Wij hebben gewikt en gewogen of aan dit dilemma te ontkomen viel. Wij vonden geen mogelijkheid. Wij moesten aannemen – en wij houden dit ook achteraf voor gerechtvaardigd – dat de gegijzelden niet een lang voortduren van de gijzeling zouden kunnen verdragen, zeker niet indien er intimidaties bij zouden komen. Daarom hebben wij besloten dat een aanvalsplan, dat reeds was opgesteld, voor zoveel mogelijk was beproefd en voldeed aan de eisen van beheerst geweld, zou worden uitgevoerd, mits geen van belang zijnde veranderingen in de trein en in de school zouden plaatsvinden; zou de situatie daar wel veranderen, dan zou het besluit vervallen.

De controle heeft plaatsgevonden; veranderingen als bedoeld zijn niet vastgesteld. Met uiterst beheerst optreden en grote persoonlijke inzet hebben alle betrokkenen aan hun opdracht voldaan.

I DE GEBEURTENISSEN

23 mei

De beide gijzelingsacties begonnen nagenoeg tegelijkertijd, op maandag 23 mei omstreeks 09.00 uur. Toen werd de Intercity-trein 747 Assen-Groningen in de gemeente Vries bij De Punt overmeesterd door negen Zuid-Molukkers. Zij gijzelden 54 passagiers. Ongeveer veertig passagiers lieten zij vertrekken. De conducteur en de machinist wisten te ontkomen.

In Bovensmilde namen vier Zuid-Molukkers de honderdvijfentwintig schoolkinderen en de vijf leerkrachten die zich in de Openbare Basisschool bevonden in gijzeling. De twintig Molukse schoolkinderen lieten zij kort na het begin van de actie vertrekken.

Omstreeks 09.37 uur werden de eerste berichten over de beide acties op de meldkamer van de rijkspolitie te Assen ontvangen. De nodige berichtgevingen werden direct verricht. Reeds tegen 10.00 uur werden het crisiscentrum van de Regering in het Ministerie van Justitie en een beleidscentrum in Assen in werking gesteld. Van het beleidscentrum maakten deel uit: de procureur-generaal bij het gerechtshof, de Commissaris der Koningin, de

hoofddofficier van justitie te Assen, de burgemeesters van de gemeenten Smilde en Vries en de districtscommandant der rijkspolitie, dan wel hun vervangers. Zij zijn bijgestaan door drie gedragswetenschappelijke deskundigen, die elkaar ook aflostten. Op last van de districtscommandant waren de nodige afzettingsmaatregelen bij de school, de trein en andere objecten waarvan bijzondere bewaking wenselijk leek, genomen. In bijstand van bijzondere eenheden van de politie, de Koninklijke Marechaussee, het Korps Mariniers en van andere militairen werd, na machtiging van de Minister van Justitie en met medewerking van de Minister van Defensie, op korte termijn voorzien.

In de namiddag ontvingen wij bericht dat leidinggevende personen uit Zuidmolukse kring een crisiscentrum, onder leiding van de heer Lokollo, hadden ingericht in Capelle aan den IJssel. Nadat eerder de beide voorzitters van de Commissie van overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders zijn geraadpleegd hebben de Minister van Binnenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Justitie gesproken met de heren Lokollo en enkele andere leden van dit crisiscentrum. Zij verklaarden zich bereid een bijdrage tot een oplossing te leveren.

Een eerste probleem waarvoor het ministersberaad, dat tijdens de duur van de gijzelingen bestond uit de Minister van Justitie, de Minister van Binnenlandse Zaken, de Minister-President, de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de Minister van Buitenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Justitie, zich deze dag zag gesteld was dat de bedoelingen van bezetters voorshands in het ongewisse bleven.

De tekst van eisen, door de overvallers meegegeven aan een vrijgelaten passagier, was door deze verloren. Eerst toen omstreeks 23.00 uur een veldtelefoonverbinding tussen de trein en het beleidscentrum was aangelegd, werden de eisen bekend. Aan de twee politiefunctionarissen die de veldtelefoon naar de trein hadden gebracht, werd een pamflet, ondertekend met «Vrije Zuidmolukse Jongeren» meegegeven. Dat behelsde, naast de eis van vrijlating van 21 met name genoemde Zuidmolukse gedetineerden, het volgende:

«Wij eisen bus(sen) voor ons en de gegijzelden.

Wij eisen dat de bus geblinderd moet zijn en dat alle banken eruit gezet moeten worden.

Wij eisen dat de bus volgetankt moet zijn en dat er een chauffeur aanwezig moet zijn, die ons naar Eelde moet brengen.

Wij eisen een vliegtuig die ons naar moet brengen.

Wij eisen dat er ook bemanning moet zijn. Zij gaat op ons teken aan boord. Wij nemen de gegijzelden mee.

Wij eisen dat dit alles binnen acht en veertig uur moet plaatsvinden – anders zullen er slachtoffers vallen».

Voordien hadden enige contacten met de trein plaatsgevonden over voedsel en over het aanleggen van een veldtelefoon. Met de school zijn er in de loop van de middag contacten geweest die er uiteindelijk toe leidden dat voedsel en andere benodigdheden naar de school konden worden gebracht.

24 mei

In de vroege ochtend van 24 mei ontvingen onder meer de NOS en het Ministerie van Justitie per post gelijklopende brieven van de «Vrije Zuidmolukse Jongeren» die in hoofdzaak dezelfde, zij het in meer details uitgewerkte eisen bevatten. Bemiddelaars zouden niet worden geduld. «Komen ze toch, dan zullen er dooien vallen», aldus de brieven. Aan het slot van de brieven werden de gegijzelden ernstig met de dood bedreigd als de eisen niet zouden worden ingewilligd of de overvallers zouden worden aangevallen. Er werd een ultimatum gesteld dat op 25 mei om 14.00 uur zou aflopen. Tijdens telefonische contacten bleek, dat de overvallers zowel in de school als in de trein deze nader geformuleerde eisen als de hunne beschouwden.

Vanuit het beleidscentrum te Assen is van meet af aan in contacten met de overvallers vrijlating zowel van de kinderen als van de zwangere vrouw die

in de trein zou zitten aangedrongen. In de vooravond werd aan de treinkapers meegedeeld dat eerst over de eisen zou kunnen worden gepraat als alle kinderen uit de school zouden zijn vrijgelaten. Zij wezen dit van de hand en bleven weigeren voedsel in ontvangst te nemen om hun eisen kracht bij te zetten.

In overleg met het Zuidmolukse crisiscentrum werd de heer Kuhuwaël bereid gevonden om 's avonds laat nog naar de Molukse woonwijk in Boven-smilde te gaan. Hij vond geen mogelijkheid om met vrucht een contact met de daders tot stand te brengen.

25 mei

In de ochtend van 25 mei werd er voor het eerst met de trein over de eisen gepraat.

De kapers stelden als nadere eisen:

1. overvallers en gegijzelden moeten per bus naar Eelde worden gebracht en vandaar per vliegtuig naar Schiphol;
2. vertrek van Schiphol per Jumbo naar onbekende bestemming met de gegijzelden; de kinderen worden op Schiphol achtergelaten;
3. de overige gijzelaars worden elders vrijgelaten.

Daarop is door het beleidscentrum gerepliceerd, dat eerst alle kinderen moesten worden vrijgelaten voordat over de eisen zou kunnen worden gepraat. Reeds aanstonds is daaraan toegevoegd dat in geen geval kon worden aanvaard dat gijzelaars zouden worden meegevoerd.

Kort daarna vroegen de overvallers van de school om een gesprek met de heer Kuhuwaël. Deze was aanstonds bereid naar Assen te gaan. Hij heeft toen omstreeks 10.00 uur telefonisch met de overvallers gesproken. Dezen stelden de vraag:

«Wat weegt zwaarder: de wil van het Nederlandse volk of de levens van de kinderen en de leerkrachten hier en van de mensen in de trein. Het ultimatum van 14.00 uur geldt voor de trein en de school».

Een nader telefonisch gesprek van de heer Kuhuwaël met de overvallers bracht geen verandering. In deze kritieke fase werd besloten een viertal Zuidmolukse gedetineerden naar het beleidscentrum over te brengen teneinde hen, in geval van uiterste nood, in telefonisch contact te laten treden met de bezetters om voortzetting van het gesprek te bewerkstelligen.

Kort daarop verlangden de treinkapers telefonische verbindingen met de bezetters van de school. Daarin werd na beraad toegestemd. (Deze verbinding is tot 27 mei in stand gelaten.) Tevens werd besloten, ondanks de daaraan verbonden risico's, in te gaan op het aanbod van ds. Rutumulesy en 28 anderen om naar de school te gaan teneinde de overvallers tot andere gedachten te brengen. Omstreeks 12.00 uur begaven zij zich naar de school maar moesten daar aangekomen onverrichterzake en onder bedreigingen van de overvallers terugkeren. Om 14.00 uur verstreek het ultimatum. Nadien arriveerden de naar Assen overgebrachte Zuidmolukse gedetineerden. Hun eventuele tussenkomst werd dan niet langer overwogen.

Nadat het ultimatum verlopen was namen de bezetters van de school omstreeks 16.00 uur opnieuw contact op met het beleidscentrum. Zij kwamen thans mede namens de treinkapers met de volgende eisen:

1. Wij vertrekken uitsluitend met de 21 gedetineerde Molukkers,
2. Wij moeten naar het vliegveld Eelde worden gebracht, evenals de gedetineerden uit het Noorden.
3. De 5 leerkrachten en de leerlingen van de eerste en tweede klas gaan mee naar het vliegveld Eelde en in het vliegtuig naar Schiphol.
4. De kinderen worden eerst op Schiphol vrijgelaten
5. Uit de trein gaan 20 gijzelaars mee via Eelde naar Schiphol, alwaar 15 hunner zullen worden vrijgelaten, 5 gaan mee naar elders.
6. Wapens worden niet ingeleverd.

Een ultimatum werd niet gesteld, doch de indruk werd gewekt dat omstreeks 20.00 uur de eisen zouden moeten worden ingewilligd.

Ongeveer tezelfdertijd ontving de Staatssecretaris van Justitie op het crisiscentrum de heer Lokollo en vier andere leden van het Zuidmolukse crisiscentrum. Zij stelden voor dat zij met de overvallers zouden gaan praten op basis van een voorstel, dat van regeringszijde zou moeten komen. Dat zou, inhoudelijk, overeenkomen met wat laatstelijk door de daders in de school, mede namens die in de trein, was geëist.

De Staatssecretaris verduidelijkte dat eerst te praten viel als alle kinderen zouden zijn vrijgelaten, dat onder geen voorwaarden gijzelaars mee zouden mogen vliegen en dat, indien al besloten kon worden aan de overvallers vrije aftocht te geven, in elk geval de bestemming van het vliegtuig tevoren bekend moest zijn gemaakt.

In het begin van de avond had opnieuw contact plaats met de daders in de school, die zich bereid verklaarden de kinderen te laten gaan in ruil voor vervangende gijzelaars. Dit werd aanstonds van de hand gewezen.

In de loop van de avond werden twee treinpassagiers met een touw om de nek buiten de trein geplaatst. Later is gebleken dat de passagiers niet daardoor geïntimideerd waren; het ging slechts om vertoon van macht tegenover de overheid.

26 mei

In de vroege ochtend van 26 mei (04.00 uur) werden vanuit de school gewijzigde eisen aan het beleidscentrum meegedeeld. Ook daarin werd vastgehouden aan medeneming van tien gijzelaars in het vliegtuig, dat met onbekende bestemming zou vertrekken. De kinderen zouden pas worden vrijgelaten nadat de Regering voor radio en t.v. de vrije aftocht had gegarandeerd. De bezetters verlangden antwoord vóór 07.30 uur. Opnieuw werd duidelijk gemaakt dat over de eisen niet te praten viel zolang de kinderen niet waren vrijgelaten.

Enige tijd na het verstrijken van het nieuwe ultimatum werd een vrouwelijke gijzelaar geblinddoekt en geboeid buiten de trein geplaatst. Een half uur later werd zij weer naar binnengebracht. Later op de ochtend herhaalde zich deze gang van zaken.

Omstreeks 09.00 uur stelden de bezetters van de school opnieuw een ultimatum, dat om 11.00 uur zou aflopen. Bedreigingen gericht tegen het leven van de gijzelaars waren hier niet aan verbonden. Wel werd gezegd dat als de Regering niet toegaf, de kinderen geen voedsel meer zouden krijgen. Onder deze wederom benarde omstandigheden besloten wij in overleg met het beleidscentrum als uiterste grens van toegeeflijkheid aan kapers en bezetters een vrije aftocht in het vooruitzicht te stellen, voor zover de verwezenlijking daarvan van de Regering zou afhangen, met medeneming van die Zuidmolukse gedetineerden, bij wier activiteiten geen slachtoffers waren gevallen, mits aan alle overige voorwaarden zoals achterlating van de gijzelaars in de trein, vrijlating van de kinderen en opgave van de bestemming zou zijn voldaan. Voorts werd beslist dat als er, door wat voor oorzaak dan ook, onder de gijzelaars slachtoffers zouden vallen, van een vrije aftocht geen sprake meer zou kunnen zijn. Gedurende de gehele dag zijn gesprekken gevoerd met de overvallers over hun eisen waarin zij geen principiële wijziging brachten.

In de middaguren ontving de Minister van Justitie samen met de Staatssecretaris van Justitie de heer Lokollo en enkele andere hem vergezellende personen. Zij verklaarden onder de huidige omstandigheden van hun kant niets te kunnen ondernemen ten opzichte van de kapers en de bezetters zonder in het bezit te zijn van een aanbod van de Regering. Hun werd medegedeeld dat de overvallers inmiddels wisten dat over hun eisen eerst serieus gepraat kon worden als de kinderen waren vrijgelaten. Het gesprek bleef verder zonder tastbaar resultaat.

Aan het begin van de avond aanvaardden de overvallers voor het eerst sinds anderhalve dag dat voedsel naar de trein en de school werd gebracht.

In de loop van de avond van de 26ste mei en de daarop volgende nacht werd duidelijk, dat de gezondheidstoestand van de schoolkinderen snel verslechterde. Overdag was reeds een ziek kind uit de school vrijgelaten. Met tussenpozen van enkele uren werden 's avonds en 's nachts nog zeven kinderen vrijgelaten. Een voorlopige diagnose hield in, dat in de school een virusziekte heerste, mogelijk meningitis. Pas op 31 mei kon door middel van laboratorium-onderzoek worden vastgesteld dat de kinderen met een mixovirus besmet waren.

27 mei

Wellicht onder de indruk van de snel om zich heen grijpende ziekte stemden de overvallers in de trein op 27 mei omstreeks 01.00 uur in met vrijlating van de kinderen in ruil voor inwilliging van hun eisen, waarin overigens alle punten van belang gehandhaafd waren, ook de voor de Regering volstrekt onaanvaardbare punten. De nadere eisen zijn die nacht door het ministers-beraad opnieuw besproken.

Wij verklaarden ons bereid, na vrijlating van alle kinderen, te doen wat in ons vermogen lag om de overvallers de gelegenheid te geven Nederland te verlaten. Dit hield in dat geen gijzelaars in een vliegtuig mochten worden meegenomen, de bestemming daarvan vooraf bekend zou zijn en dat geen gevangenen bij wier acties slachtoffers waren gevallen, zouden worden vrijgelaten. Om 03.45 uur, zelfs voordat dit antwoord aan de bezetters was meegedeeld, lieten zij weten, dat alle kinderen zouden worden vrijgelaten. Korte tijd later bleken zij echter slechts de zieke kinderen te willen laten gaan. Om 05.00 uur formuleerden de treinkapers opnieuw – niet wezenlijk andere – eisen.

Nadat aan de bezetters ook nu weer was gezegd dat en in hoever de Regering bereid was de gedachte van een vrije aftocht te aanvaarden, werden omstreeks 06.30 uur alsnog de overige kinderen en een onderwijzer vrijgelaten.

In een gesprek met de treinkapers enkele uren daarna lieten dezen de eis vallen, dat gijzelaars in het vliegtuig zouden meereizen. Vooralsnog bleef de indruk bestaan dat de kinderen aan een sterk besmettelijke ziekte leden. Dit leverde – naast het feit dat de overvallers nog steeds weigerden hun bestemming te noemen – een verdere belemmering op om de overvallers toe te staan het land te verlaten. Dit werd aan de overvallers meegedeeld. Een telefoongesprek dat de heer Tutuhatunewa, wiens inschakeling door het crisiscentrum van Zuidmolukse zijde was bevorderd, 's avonds met de bezetters van de school voerde, kon hen niet tot grotere inschikkelijkheid brengen. Zij uitten tegenover hem het dreigement de onderwijzers te zullen «opblazen».

29 mei

Nadien stagneerden de gesprekken met de overvallers. Op Pinksterzondag 29 mei werd een prikkeldraadversperring om de school gelegd, ten einde een eventuele vlucht van de overvallers te voorkomen. De Molukse wijk was al eerder door de politie afgesloten.

Pas op 29 mei 's middags kwam de kwestie van de bestemming bij een eventuele vrije aftocht opnieuw ter sprake. De daders in de trein op wie geleidelijk het initiatief was overgegaan, weigerden weer deze te noemen, nu met de motivering dat de Regering eerst voor de bemanning van het vliegtuig zou moeten zorgen.

Het werd steeds duidelijker dat de daders niet in staat waren een bestemming te noemen. Ook al zou dat alsnog zijn gebeurd, dan moest de kans dat na een week enig land bereid zou zijn de overvallers op te nemen buitengewoon gering worden geacht. Daarmee werd voor de Regering de vraag steeds klemmender hoe lang zij kon aanvaarden dat de gijzelingsacties zich voortsleepten. Met het voortduren ervan nam de kans op ernstige geestelijke of lichamelijke gezondheidsschade voor de gijzelaars toe.

Op 29 mei ontving de Regering een door de heer Lokollo ondertekende brief van het Zuidmolukse crisiscentrum, waarin werd aangedrongen op een vrije aftocht voor de overvallers met achterlating van de gijzelaars. Op hun tevens gedaan verzoek werden de briefschrijver met enkele andere leden van het Zuidmolukse crisiscentrum des middags door de Minister van Justitie ontvangen. Hij drong er bij hen vergeefs op aan, hun gewicht in de schaal te werpen om de overvallers ertoe te bewegen, hun acties te beëindigen.

Om de hierboven vermelde redenen besloot de Regering duidelijk te maken, dat een einde kwam aan de periode waarin een vrije aftocht tot de mogelijkheden behoorde.

30 mei

Op 30 mei werd omstreeks 15.00 uur aan de overvallers uitdrukkelijk aangezegd, dat zij de bestemming van het verlangde vliegtuig moesten noemen. Anders, zo werd de overvallers van de school woordelijk meegedeeld, ontstond voor de Regering een geheel nieuwe situatie. Hierop kwam geen reactie.

31 mei

Op 31 mei 's morgens vroegen de overvallers in de trein om twee met name genoemde onderhandelaars. Als daarmee gewapend ingrijpen zou kunnen worden voorkomen, wilde de Regering het optreden van bemiddelaars niet uitsluiten.

's Avonds had hierover opnieuw contact plaats met de treinkapers. Hun werd te kennen gegeven dat de twee door hen voorgestelde bemiddelaars voor de Regering onaanvaardbaar waren. Zij stonden te dicht bij hun eigen groepering.

Diezelfde dag publiceerde een groep jongeren, die zich aanduidde als «de Vrije Zuidmolukse Jongeren uit Bovensmilde, Assen, Elst, Gennep, Hatert, Heerde en Tiel en het Bevrijdingsfront van de RMS», een brief waarin zij op onverholven wijze van de Regering politieke concessies en vrije aftocht verlangde in ruil voor het leven van de ongeveer zestig gijzelaars. Van regeringszijde is deze brief «infaam» genoemd. De dag daarop gaven de jongeren een communiqué uit, waarin werd gesteld dat hun brief verkeerd was geïnterpreteerd.

1 juni

Op 1 juni werden aan de overvallers in de trein de namen genoemd van twee Zuidmolukse tussenpersonen die voor de Regering aanvaardbaar zouden zijn. Hun woordvoerder wees deze zonder meer van de hand. Hij stelde daarop voor, mevrouw Soumokil in te schakelen. Later voegde hij daaraan toe, dat het beleidscentrum een tweede naam zou moeten noemen.

2 juni

Op 2 juni werd de naam van de voormalige huisarts te Assen, de heer Tan genoemd. Aanvankelijk werd dit voorstel door de overvallers verworpen.

3 juni

Op 3 juni om 10.00 uur gingen zij echter akkoord met het optreden van de heer Tan als tweede contactpersoon naast mevrouw Soumokil.

Onmiddellijk daarna werd de heer Lokollo en de zijnen verzocht, naar het crisiscentrum te komen. Van 11.30 tot 12.10 uur spraken de Minister van CRM en de Staatssecretaris van Justitie met hen. Hun werd verzocht mevrouw Soumokil en de heer Tan te benaderen en hun duidelijk te maken dat over een vrije aftocht niet meer te praten viel, nu de overvallers steeds in ge-

breke waren gebleven de bestemming te noemen, en dat de rechtsorde zou moeten worden hersteld. De regeringsdelegatie verzocht veel spoed achter de zaak te zetten omdat grote zorg bestond over de toekomstige situatie in Nederland. Nog diezelfde middag zijn mevrouw Soumokil en de heer Tan naar het beleidscentrum in Assen gekomen. Daar werden zij persoonlijk op de hoogte gesteld met het regeringsstandpunt. Vervolgens telefoneerden zij met de trein, waar men hun komst op 4 juni te 14.00 uur verlangde.

4 juni

De beide tussenpersonen verbleven van ongeveer 14.10 tot 19.50 uur in de trein. Na afloop van dit gesprek deelden zij mede dat dit nog maar een allereerste fase was en dat nog niet was te overzien wat het resultaat van hun pogingen zou zijn. Het moreel van de kapers was naar hun oordeel niet aangetast. De gijzelaars hadden zij niet gezien.

Omdat de eerste bemiddelingspoging van mevrouw Soumokil en de heer Tan geen wijziging in de houding van de overvallers had gebracht, nodigde de Regering de heer Lokollo en de zijnen uit voor een nieuw gesprek, dat op 5 juni 's morgens plaatsvond.

5 juni

Dit gesprek werd van regeringszijde gevoerd door de Minister van CRM, bij wie zich later de Staatssecretaris van Justitie voegde. Het regeringsstandpunt – vrijlating van de gijzelaars en herstel van de rechtsorde – werd nogmaals onder de aandacht van de Zuidmolukse gesprekspartners gebracht, met het verzoek dit zo duidelijk mogelijk aan mevrouw Soumokil en de heer Tan over te brengen.

In de loop van de middag lieten de treinkapers twee vrouwelijke passagiers vrij. In verband met haar toestand werd overeengekomen dat zij door de arts Tutuhatunewa zouden worden afgehaald. Deze heeft haar eerst onderzocht. Hij heeft ook de gezondheidstoestand van de kapers onderzocht. De gijzelaars, die achterbleven, mocht hij niet onderzoeken.

6 juni

Op 6 juni zetten de Minister van CRM en de Staatssecretaris van Justitie hun gesprek met de heer Lokollo en de zijnen voort. Zij wezen erop, dat de verhouding tussen de Nederlandse samenleving en Zuidmolukse gemeenschap door het voortduren van de gijzelingen steeds meer onder druk kwam te staan, 's middags werd tussen het beleidscentrum en de trein een uitvoerig gesprek gevoerd over de stand van zaken en over de achtergronden van de acties. De overvallers hielden onverkort aan hun eisen vast, hoewel hun erop werd gewezen dat de Regering niet meer bereid was, een vrije aftocht te overwegen.

Eveneens op 6 juni 's middags belde de heer Lokollo het crisiscentrum om verslag uit te brengen van zijn nader contact met de heer Tan. Hij had de heer Tan gezegd dat hij de verlangens van de kapers zou kunnen overbrengen aan de Commissaris der Koningin en de procureur-generaal. Daarop verklaarde de heer Tan, dat hij uit de trein een eis had meegekregen die hij alleen persoonlijk aan een lid van de regering mocht meedelen.

7 juni

Mede naar aanleiding van dit bericht heeft het ministersberaad zich op 7 juni opnieuw beraden over de verder te volgen gedragslijn. Daarna heeft de Minister van Justitie met de heer Tan telefonisch contact gezocht en zich bereid verklaard, hem die avond in het Provinciehuis te Assen te ontmoeten. Bij deze ontmoeting waren van Zuidmolukse zijde mede aanwezig mevrouw Soumokil en mejuffrouw Tomaso die de heer Lokollo steeds had vergezeld bij zijn gesprekken met bewindslieden.

De heer Tan overhandigde aan de Minister van Justitie een met de hand geschreven brief met eisen, die dezelfde strekking hadden als de eerder gestelde eisen.

Een bestemming van het verlangde vliegtuig werd er niet in genoemd. De Minister van Justitie heeft zijn Zuidmolukse gesprekspartners daarop gezegd dat de Regering deze eisen in hun geheel afwees. Ter toelichting voegde hij eraan toe dat na een gijzeling van zoveel mensen gedurende zo lange tijd het recht zijn loop behoorde te hebben. Mevrouw Soumokil en de heer Tan verklaarden zich bereid, het antwoord van de Regering aan de overvallers over te brengen. De Minister van Justitie heeft met erkentelijkheid hiervan kennis genomen. De suggestie is gedaan, dat de gesprekspartners gedrieën, dus met mevrouw Tomaso, naar de trein zouden gaan. Dit voorstel bleek later bij de twee anderen in goede aarde te vallen. De overvallers stemden er ook mee in.

8 juni

Op 8 juni 's morgens verzochten de treinkapers om de komst van de beide bemiddelaars om 14.00 uur. De heer Tan achtte het onmogelijk, al die dag naar de trein te gaan. Hij zegde toe, de daaropvolgende dag (9 juni) om 13.00 uur met mevrouw Soumokil naar het beleidscentrum te zullen komen, en vandaar om 14.00 uur naar de trein te zullen gaan.

Diezelfde dag werd omstreeks 10.00 uur een van de treinpassagiers vrijgelaten en naar het Academisch Ziekenhuis in Groningen overgebracht. Bij hem waren ten gevolge van de gijzelingen ernstige hartklachten opgetreden.

9 juni

Op 9 juni vond 's middags het tweede bezoek van mevrouw Soumokil en de heer Tan aan de trein plaats. Zij hadden er bij nader inzien van afgezien zich door mevrouw Tomaso te doen vergezellen. Daaraan voorafgaand is op het beleidscentrum in Assen met hen gesproken. In dat gesprek zijn het standpunt van de Regering betreffende de beëindiging van de gijzelingen en de verslechterende gezondheidstoestand van de treinpassagiers aan de orde gekomen.

Mevrouw Soumokil en de heer Tan hebben van 14.30 tot 18.55 uur met de treinkapers gesproken. Zij brachten de volgende boodschap aan de Regering uit de trein mee: «Wij zullen niet van ons standpunt afwijken. De eisen, die u van de beide contactpersonen Soumokil en Tan schriftelijk had gekregen, willen wij ingewilligd zien worden. Wij hebben slechts twee dingen voor ogen. Of vertrek naar het buitenland of de dood. Wij, Zuidmolukse jongeren, die zich momenteel in de trein bevinden, zullen niet alleen sterven doch ook zullen alle treinreizigers ons volgen mocht de Nederlandse Regering onze eisen niet inwilligen. Denk niet dat het leven een spelletje is. Wat is nou belangrijk? Een vliegtuig of het leven van de treinreizigers».

De treinkapers verklaarden tegenover mevrouw Soumokil en de heer Tan onder andere: «Ons standpunt is nog steeds hetzelfde. Wij wijken daar niet van af: een vliegtuig of de dood».

Ook het tweede bezoek heeft derhalve geen enkel positief resultaat opgeleverd.

10 juni

Op 10 juni werd even na 12.00 uur vanuit het beleidscentrum nogmaals zonder resultaat gepoogd, de kapers tot andere gedachten te brengen. De woordvoerder van de treinkapers verklaarde dat het contact alleen dan kon worden hervat als de Regering de eisen inwilligde.

Toen stonden wij voor het dilemma, dat in de inleiding is beschreven.

Op onze beslissing is de verklaring die mevrouw Soumokil en de heer Tan diezelfde avond voor de televisie aflegden, niet van invloed geweest.

Op 11 juni om 04.00 uur werd het bevel gegeven, de acties te beginnen. Om 04.53 uur begonnen de bestorming van de trein en die van de school. De acties waren in een kwartier voltooid. In de trein kwamen twee gijzelaars en zes overvallers om; drie overvallers werden aangehouden, van wie één gewond. Negenenveertig passagiers werden bevrijd, van wie zes verwondingen hadden opgelopen. Twee mariniers raakten gewond. Bij de bestorming van de school vielen geen slachtoffers. De vier leerkrachten werden ongedeerd bevrijd, de vier daders werden gearresteerd.

II. HET FUNCTIONEREN VAN ENKELE DIENSTEN

a. Politieel en militair optreden

Het optreden van de politie bij deze gijzelingen verliep geheel volgens de reeds enkele keren beproefde richtlijnen. Uit de ervaringen waren lessen getrokken. De organisatie bleek nu aan de redelijkerwijs te stellen eisen te voldoen. De samenwerking was voortreffelijk.

Ter plaatse der delicten berustte de leiding in één hand, die van de districtscommandant in Drenthe van het Korps Rijkspolitie. Hij maakte deel uit van het beleidscentrum. Medewerking werd o.m. verleend door elkaar aflossende mobiele eenheden van dat korps die voor afzettingen moesten zorgen, alsook door vele staffunctionarissen. Ook de Binnenlandse Veiligheidsdienst, de Centrale Recherche Informatiedienst en het landelijk Bijstandsteam Terreur hebben in nauw onderling verband hun rol gespeeld.

Verschillende militaire eenheden hebben bijstand verleend. Onder meer door de aanwezigheid van een vertegenwoordiging van het Ministerie van Defensie in het crisiscentrum kon het verlenen van de bijstand op snelle en doeltreffende wijze worden geëffectueerd.

De bijzondere bijstandseenheden van het Korps Mariniers en gespecialiseerde manschappen van andere krijgsmachtonderdelen waren vrijwel van het begin af ter plaatse. Zij traden, samen met gespecialiseerde ambtenaren van het Korps Rijkspolitie, op als bijstand voor de politie ter plaatse. Voorts zorgde een pantserinfanteriebataljon voor een degelijke afzetting van de omgeving van de bezette school en trein. De Koninklijke Marechaussee leverde 12 pantserwagens met het bijbehorende personeel en verrichtte daarnaast bewakingsdiensten. De Koninklijke Landmacht stelde geneeskundig personeel (waaronder twee artsen) en gepantserde voertuigen voor gewondentransport ter beschikking. De Koninklijke Luchtmacht verleende o.a. bijstand door het ter beschikking stellen van 6 Starfighters.

De coördinatie van de politieke en militaire bijstand, met uitzondering van de inzet van de Bijzondere Bijstandseenheden en de Koninklijke Luchtmacht, berustte bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Elders in het land werd en wordt aan verschillende politiekorpsen bijstand verleend door rijkspolitie, gemeentepolitie en Koninklijke Marechaussee ter versterking van de beveiliging van diverse objecten.

In de vroege ochtend van 11 juni 1977 werden de gijzelingen naar bekend beëindigd door inzet van de bijzondere bijstandseenheden – de bijzondere bijstandseenheid Mariniers, de bijzondere bijstandseenheid krijgsmacht en de bijzondere bijstandseenheid Rijkspolitie – bij de trein gesteund door de Koninklijke Luchtmacht.

Alle politietaken, waarvan er hierboven enige zijn aangeduid, zijn – zowel door politie-ambtenaren als door militairen – met grote toewijding en bekwaamheid verricht. Van zeer velen is gedurende uitzonderlijke lange tijd een bijzondere inspanning gevraagd. Wij spreken jegens hen gaarne onze erkentelijkheid uit.

Een bijzonder woord van lof adresseren wij aan de Mariniers die de bestorming van de trein met gevaar voor eigen leven hebben uitgevoerd.

Voor de somatische zorg lag de leiding van de hulpverlening in handen van de geneeskundig inspecteur van de Volksgezondheid in Drenthe. Onder zijn commando stonden de colonnes van het Rode Kruis die verzamelplaatsen voor eventuele gewonden inrichtten in het gebouw van de gereformeerde kerk te Bovensmilde en nabij de trein in De Punt. Op beide verzamelplaatsen bevond zich een chirurgisch team, dat in de behandeling van traumatologie gespecialiseerd was, respectievelijk afkomstig uit de chirurgische universiteitsklinieken van Utrecht en van Groningen. In Bovensmilde werd voor het vervoer van eventuele gewonden een aantal ambulances van particuliere bedrijven in gereedheid gehouden. Het Wilhelminaziekenhuis te Assen was bestemd voor de behandeling van patiënten uit de school. In De Punt werd voor het vervoer van de trein naar de verzamelplaats rekening gehouden met enkele alternatieven: het vervoer zou of geschieden door de onder de Commandant van de 42 Brigade Geneeskundige Compagnie gestelde detachementen, of de trein zou naar de verzamelplaats gesleept worden, of gewonden konden worden overgenomen in een ander treinstel. Eventuele gewonden zouden door ambulances van de Geneeskundige en Gezondheidsdienst van Groningen naar de chirurgische kliniek van het academisch ziekenhuis aldaar worden overgebracht.

De psycho-sociale zorg werd door de Commandant van het Medisch Coördinatiecentrum te Assen gedelegeerd aan het Medisch-Sociaal Centrum in het Academisch Ziekenhuis te Groningen. Leider van dit centrum was de vicevoorzitter van de Centrale Beleids- en Ondersteuningsgroep ten behoeve van de nazorg van ex-gegijzelden (CBOG).

Ten behoeve van de ouders van de gegijzelde kinderen werd een opvangmogelijkheid geschapen in de bibliotheek te Bovensmilde. Hiertoe had de provinciale commandant van het Rode Kruis het initiatief genomen. De al genoemde opvang van familieleden in het stationsgebouw te Groningen werd onder de coördinatie van het Medisch-Sociaal Centrum gebracht. Tenslotte werden er plannen gemaakt voor de opvang van de gegijzelden uit de trein en de school, zowel op korte als op langere termijn.

Over het verloop van de hulpverlening kan nog het volgende worden gezegd.

Vanaf de eerste dag hebben maatschappelijke medewerkers van de Stichting Geestelijke Gezondheidszorg Drenthe en de plaatselijke huisartsen zich ingespannen voor de opvang van de gezinsleden van de gegijzelde kinderen en onderwijskrachten. Het Rode Kruis was hierbij behulpzaam. Medewerkers van het Rode Kruis bleken gewaardeerde gesprekspartners te zijn van de ouders van de gegijzelde kinderen.

Op de vierde dag van de gijzeling werden 27 kinderen, sommigen met hun moeders, met een infectieziekte opgenomen in het Wilhelminaziekenhuis te Assen. Na de vrijlating van de kinderen hebben deskundigen uit het maatschappelijk werk de gezinnen begeleid. De maatschappelijk werkenden kunnen een beroep doen op een consultatieteam dat is samengesteld uit deskundigen op kinderspsychiatrisch gebied uit Groningen en Drenthe. Hun werk wordt gecoördineerd door een psychiater van de Drentse Stichting voor de Geestelijke Gezondheidszorg. Deze begeleidde ook de verwanten van de gegijzelde onderwijzers. Hij houdt bovendien contact met de plaatselijke huisartsen. Het overleg over de hulpverlening geschiedde ten dele in de Hart de Ruyter Stichting, een jeugdpsychiatrisch centrum in Bovensmilde. De begeleiding van familieleden van de gegijzelde treinpassagiers in het Groningse station werd gecoördineerd door een psychiater, medewerker van de Groningse Stichting voor de Geestelijke Volksgezondheid.

De hulpverleners verdienen veel lof. Gebleken is, dat de voorgenomen opvang voor 24 uur van de fysiek ongedeerde gegijzelden slechts in enkele gevallen noodzakelijk was dan wel gewenst werd. Bij een evaluatieve bespreking, die op zondag 12 juni in het Academisch Ziekenhuis te Groningen werd gehouden en die door de directeur-generaal van de Volksgezondheid werd

bijgewoond, kwam als eerste beeld naar voren, dat de gegijzelden uit de trein en de school de lange gijzeling redelijk goed hadden doorstaan. Hieruit mogen echter nog geen conclusies worden getrokken over gevolgen op langere termijn.

c. Nederlandse Spoorwegen

Kort na het begin van de overval op de trein bij Vries werd in Utrecht het landelijk coördinatiecentrum van de Nederlandse Spoorwegen ingericht. Tegelijkertijd werd op het districts bureau van de NS te Groningen het plaatselijk actiecentrum ingesteld. In het landelijk coördinatiecentrum waren voortdurend vertegenwoordigers van de Bedrijfsgezondheidszorg van de NS aanwezig.

Op 23 mei werd in het Groningse hoofdstation een opvangcentrum voor familieleden van gegijzelde treinpasagiers gevestigd. Aanvankelijk werd het centrum bemand door medische en sociale deskundigen van de NS. Aan het einde van de eerste week werd de leiding van het opvangcentrum overgedragen aan de Stichting Maatschappelijk Dienstbetoon Groningen en de Sociaal Psychiatrische Dienst van de gemeente Groningen. De NS-bedrijfsarts en een medisch assistent bleven op het centrum aanwezig. Ook op de verzamelpost voor eventuele gewonden in de omgeving van de plaats van de kaping was een NS-bedrijfsarts aanwezig. Adviseurs van de NS zijn tijdens de duur van de gijzelingsactie verbonden geweest aan het crisiscentrum op het Ministerie van Justitie in 's-Gravenhage.

d. Voorlichting en publiciteit

De voorlichting aan pers en publiek over de overvallen op de trein en de school werd gekenmerkt door terughoudendheid. Het is verheugend te constateren dat de publiciteitsmedia zich bewust bleken te zijn van de grote belangen die er op het spel stonden, met name van de risico's voor de gegijzelden. Zij hebben in het algemeen, enkele uitzonderingsgevallen daargelaten, eveneens terughoudendheid betracht, vooral waar het ging om optreden van politie en de eenheden tot bijstand. Natuurlijk zijn er bij de voortdurende grote spanningen, waarin enerzijds de betrokken overheidsorganen en anderzijds de vertegenwoordigers van de publiciteitsmedia hun werk moesten verrichten, oneffenheden geweest. De ondergetekenden verwachten dat het Overlegorgaan Justitie-Politie-Pers zich daarover zal buigen en, waar daar aanleiding toe is, advies zal uitbrengen.

Het crisiscentrum en het beleidscentrum hebben na onderling overleg die informatie verstrekt die redelijkerwijs kon worden gegeven. De grens tot waar de voorlichters konden gaan, werd bepaald door een viertal factoren. In de eerste plaats bestond de kans dat de overvallers op een of andere wijze kennis zouden krijgen van informatie die door de media in binnen- of buitenland wereldkundig werd gemaakt. Het was onverantwoord mededelingen te verstrekken die de overvallers voortijdig of op een ongewenst moment een indruk zouden kunnen geven van het beleid dat het beleidscentrum in overleg met ons in overweging had of van plan was te voeren.

Een tweede beperking was dat voorkomen moest worden, dat het bekendmaken van bijzonderheden over bepaalde tactieken en technieken de bruikbaarheid daarvan voor de toekomst zou aantasten. Dit verklaart bij voorbeeld, waarom over het uiteindelijk uitgevoerde aanvalsplan slechts in beperkte mate details worden bekend gemaakt.

In de derde plaats speelde voortdurend de wens mee de gevoelens van bepaalde groepen uit de bevolking te ontzien. Dit gold in het bijzonder de familieleden van de gegijzelden in de trein en in de school.

Ten slotte diende de voorlichting ook van die aard te zijn, dat geen emotionele reacties werden losgemaakt onder het publiek; met de toekomst van de verhouding binnen de Nederlandse samenleving moest rekening worden gehouden.

Anderzijds is informatie steeds verstrekt vanuit het besef dat tallozen in ons land en in de wereld sterk meeleeften met de gebeurtenissen en dat derhalve de publiciteitsmedia hun werk optimaal moesten kunnen doen.

Bij het beleidscentrum in Assen is terstond op de eerste dag een perscentrum ingericht met alle gewenste faciliteiten voor de pers. Daar waren steeds ruim honderd journalisten uit binnen- en buitenland aanwezig. De voorlichtingsmedewerkers bij het crisiscentrum zijn permanent bereikbaar geweest. Reeds spoedig werden aldaar, in goed overleg met de pers, tweemaal per dag briefings gehouden door medewerkers van de crisisstaf. De voorlichting was in het beleid geïntegreerd. De voorlichtingsmedewerkers waren dan ook steeds op de hoogte van het gebeuren zodat zij binnen de beleidslijnen onder eigen verantwoordelijkheid hun werk optimaal konden doen.

III. TEVOREN REEDS GEREZEN BELEIDSPROBLEMEN: DE SITUATIE NU

Na de gijzelingen in december 1975 stonden de Regering twee beleidsdoeleinden voor ogen. Onder eerbiediging van de bestaande rechtsorde diende het mogelijke gedaan te worden om herhaling van terroristische acties te voorkomen. Voorts moest duidelijkheid worden geschapen over de historische gebeurtenissen die de aanwezigheid van de Zuid-Molukkers in Nederland hebben bepaald. Aan het beraad daarover, zo meende de Regering, zouden – op voet van pariteit – vertegenwoordigers uit de Zuidmolukse groeperingen moeten deelnemen. Dat beraad zou ook een uitzicht op evenwichtige en vreedzame verhoudingen moeten openen.

De twee doeleinden hebben met elkaar te maken. Nieuwe gewelddaden zouden immers de ontwikkeling naar betere verhoudingen grondig door kruisen. Die veronderstelling is maar al te waar gebleken. Toch hopen wij dat de Commissie van Overleg, die onze erkentelijkheid verdient voor haar initiatief om reeds op 12 juni j.l. een breed beraad te beleggen, haar taak zal voortzetten.

De mogelijkheden om nieuwe gewelddaden te voorkomen zijn, binnen de Nederlandse rechtsorde, beperkt. Inbreuken op de persoonlijke levenssfeer zijn slechts geoorloofd indien er ernstige aanwijzingen zijn dat de veiligheid van de staat in gevaar is of dat ernstige misdrijven worden voorbereid. Volgen van verdachte personen is slechts zelden mogelijk. Het verrichten van huiszoeking naar wapens is slechts geoorloofd als er aanwijzingen zijn dat deze zich op bepaalde plaatsen bevinden.

Dit onderstreept het grote belang van het verzamelen van inlichtingen. Het inlichtingen- en opsporingswerk is verricht door de Binnenlandse Veiligheidsdienst, de Centrale Recherche Informatiedienst en het Landelijk Bijstandsteam Terreurbestrijding in de nauwste samenwerking onderling en met de daarvoor in aanmerking komende politiekorpsen in den lande. Wij hebben ons er voortdurend van overtuigd dat dit werk is geschied en geschiedt met de grootste krachtsinspanning en alle middelen die toelaatbaar zijn. Wij houden er rekening mee dat soms het belang van het handhaven van een goede verstandhouding in een bepaalde woongemeenschap zo hoog wordt geschat, dat de opsporing van vuurwapenbezit daardoor enigszins op de achtergrond is geraakt. In de toekomst zal de grootst mogelijke oplettendheid geboden zijn. Wij zullen daartoe op allen wie het aangaat een passend beroep doen.

Zelfs de best bereikbare informatie kan echter niet het tijdig opsporen van samenspanningen garanderen. Nieuwe wetgeving kan de mogelijkheden vergroten: een nieuwe wapenwet kan een bijdrage leveren: dat kan ook zijn een uitbreiding van de strafbaarheid van samenspanning tot misdrijven, gericht op gijzeling van personen. Het ontwerp van een nieuwe wapenwet is bij de Kamer aanhangig. Uitbreiding van de strafbaarstelling van samenspanning wordt bestudeerd. Wij zullen met zorg nagaan welke verbeteringen nog zouden zijn aan te brengen in de organisaties, die met het inlichtingenwerk zijn belast en wij zullen bevorderen dat de wetgeving wordt aangepast.

Toch kan, met handhaving van de grondslagen van de rechtsorde, niet de garantie worden gegeven dat elke samenspanning tijdig kan worden ontdekt. Wij willen echter die grondslagen niet prijsgeven. Daarom ook blijft het geboden dat de gezaghebbende Zuid-Molukkers bereid zijn om van hun kant alles te doen om een herhaling van terreurdaden door groepjes Zuid-Molukkers te voorkomen. Dat kan, indien een open gedachtenwisseling groeit en wederzijds vertrouwen wordt gewekt. Ordediensten met het karakter van weerkorpsen kunnen echter niet blijven functioneren. Daarover het volgende.

Binnen de Zuidmolukse gemeenschappen hebben zich sedert vestiging in Nederland groepen gevormd die werkzaam zijn als ordedienst bij herdenkingen, vergaderingen, optochten en soortgelijke evenementen. Deze groeperingen hebben in de loop der jaren een gedaanteverandering ondergaan die hen allengs bracht binnen het bereik van de Wet op de weerkorpsen. Deze wet verbiedt het tot stand brengen of deel uitmaken van iedere organisatie van particulieren, welke gericht is op of voorbereidt tot het in onderling verband verrichten van of deelnemen aan hetgeen tot de taak behoort van weermacht of politie in de handhaving van de uit- en inwendige veiligheid en van de openbare orde en rust. Het kabinet heeft na de gijzelingen bij Wijsster en in Amsterdam voorbereidingen getroffen om een einde te maken aan deze ordediensten, voor zover deze in strijd zijn met de Wet op de weerkorpsen. Deze kwestie is op 17 januari 1976 in een bespreking tussen een delegatie uit het kabinet en de heer Manusama en een vijftal andere vertegenwoordigers van in Nederland woonachtige Zuid-Molukkers aan de orde gesteld. Over het voornemen tot het treffen van sedertdien uitgewerkte maatregelen heeft de Vice-Minister-President enige tijd terug het advies gevraagd van de Commissie van overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders. Met een aantal door deze commissie gemaakte opmerkingen is rekening gehouden. Op 16 juni j.l. hebben de tweede en de derde ondertekenaars van dit verslag hierover gesproken met de heer Manusama en vervolgens met de heer Manuputty (behorende tot de groepering Tamaela). In die gesprekken is aan elk van hen (en aan diegenen door wie zij zich lieten vergezellen) het volgende aangezegd.

Er dient een einde aan te komen dat binnen de Zuidmolukse gemeenschappen politietaken worden verricht door Zuidmolukse ordediensten. Ook buiten de Zuidmolukse woongemeenschappen zullen ordediensten zich niet meer als weerkorps mogen manifesteren. Bijgevolg zal het afgelopen moeten zijn met geüniformeerd vertoon in groepsverband en ook met het optreden in burger ter beveiliging van personen (lijfwachter) of goederen. Evenmin kan het houden van (para)militaire oefeningen nog langer worden geduld. Hieronder wordt mede verstaan het in groepsverband oefenen in het gebruik van geweld.

Geen bezwaar bestaat tegen het optreden van ordecommissarissen en suppoosten om een goed verloop van vergaderingen en andere manifestaties te verzekeren. Voorwaarde daarbij is evenwel dat deze personen geen uitdrukking geven aan een bepaald staatkundig streven door het dragen van kledingstukken of opzichtige onderscheidingstekenen.

Van het dragen van wapens mag uiteraard geen sprake zijn, laat staan van het gebruik daarvan. Het feit dat binnen een aantal Zuidmolukse woongemeenschappen al gedurende jaren ordediensten met instemming van de plaatselijke politie werkzaamheden van politieke aard verrichten maakt het gewenst over het overnemen van die taken door de politie enig overleg te plegen op lokaal niveau.

Het spreekt vanzelf dat het ontmantelen van de ordediensten vergezeld moet gaan van het daadwerkelijk introduceren van de politie binnen de Zuidmolukse woongemeenschappen. De politie zal ook daar een effectieve surveillance moeten uitoefenen. Daartoe zal de organieke sterkte van de politiekorpsen en landgroepen van de rijkspolitie in de betrokken gemeenten worden aangepast. De feitelijke sterkte zal daarmee zodra mogelijk in overeenstemming worden gebracht. In de tussentijd zal door het verlenen van bijstand in het nodige politiepersoneel worden voorzien.

De procureurs-generaal bij de gerechtshoven zijn inmiddels op de hoogte gesteld voor het uitgeven van de nodige instructies.

Uit de plaats gehad hebbende gijzelingen en trouwens ook uit andere omstandigheden is wel gebleken dat zich binnen sommige Zuidmolukse woongemeenschappen wapens bevinden. Daarom was besloten tot het doen uitvoeren van een wapenzoekactie in Bovensmilde terstond na de beëindiging van de gijzeling in de school aldaar. Deze werd echter voorbereid op een ogenblik waarop de wijze van beëindiging van deze en van de gijzelingsactie in de trein nog onbekend was. Toen vaststond dat de gijzelingen door toepassing van geweld moesten worden beëindigd is besloten van een algemene wapenzoekactie in Smilde af te zien. Het zoeken naar wapens in besloten woongemeenschappen wekt uiteraard grote beroering. Wij waren van oordeel dat in de onderhavige situatie het gevaar van een bijzonder heftige beroering op grote schaal niet evenredig zou zijn aan het van een actie te verwachten effect.

Intussen is aan het openbaar ministerie medegedeeld dat indien er aanwijzingen komen van dreigend wapengebruik, een opdracht tot huiszoeking ernstig overwogen dient te worden. Uiteraard dient dan de burgemeester, die verantwoordelijk is voor de handhaving van de openbare orde op de wijze, gebruikelijk voor het z.g. driehoeksoverleg (openbaar ministerie, burgemeester, politiechef), te worden geïnformeerd.

Over de problematiek van de Zuid-Molukkers in Nederland wil de Regering in dit stuk niet uitweiden omdat deze in de Tweede Kamer op een nader te bepalen datum aan de orde zal komen. Na de recente gijzelingen is de gedachtenwisseling hierover binnen adviesorganen van de Regering geïntensiveerd. Zo heeft de Commissie van overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders zich sinds de laatste gijzelingen in een reeks van elkaar snel opvolgende bijeenkomsten over een groot aantal kwesties bezonnen. Als bekend hebben enkele bewindslieden daags na beëindiging van de gijzelingen een vergadering van de commissie bijgewoond.

De Regering beseft met de commissie dat te grote en daarom valse verwachtingen van de activiteiten van deze commissie worden vermeden. Uiteenlopende groepen in de samenleving hebben er blijk van gegeven overspannen voorstellingen te hebben of gehad te hebben van wat de commissie vermag. Voor de oplossing van de problematiek van de Zuid-Molukkers in Nederland bezit niemand, aldus de commissie, de toversleutel. Slechts geduldig zoeken en goede wil bij alle betrokkenen kunnen uitkomst bieden.

De commissie heeft zich beraden over de vraag of zij, zonder afbreuk te doen aan haar primaire taken, nieuwe activiteiten kan aanvangen. Zij beantwoordt deze vraag positief, al is zij zich ervan bewust dat het pad dat zij kan gaan smal is.

Onlangs heeft de commissie het volgende aan de Regering doen weten.

«De commissie wil bevorderen dat er een reeks van discussies ontstaat tussen personen en groepen uit de Molukse samenleving en personen en groepen uit de Nederlandse samenleving, waaronder die uit de overheidsfeer. Deze discussies zouden niet vrijblijvend moeten zijn, maar gericht moeten zijn op duidelijke aanbevelingen. De individuele leden van de commissie zijn bereid aan zulke discussies mede vorm te geven en desgewenst eraan deel te nemen, maar vinden nadrukkelijk dat ook anderen daarbij betrokken moeten worden. Zij denkt daarbij aan de volgende onderwerpen (waarbij niet iedereen zich aangetrokken zal voelen tot ieder onderwerp):

* *Het eigenlijke werk van de Commissie.* Als bekend bestaat dit (1) uit het uitbrengen van een rapport over het beleid in de loop der jaren van de Nederlandse overheid ten aanzien van de Zuid-Molukkers in Nederland en de ontwikkeling die daaraan vooraf is gegaan. De zeer omvangrijke documentatie hierover vergt zorgvuldige en daardoor onvermijdelijk tijdrovende behandeling; (2) het verzamelen van gegevens over de situatie en de stemming in het gebied der Zuid-Molukken; (3) het uitbrengen van adviezen aangaande problemen met een binnenlands-politiek aspect, waarbij (delen van)

de Zuidmolukse bevolking betrokken zijn. Wat dit laatste punt betreft dient de commissie zich overigens beperkingen op te leggen om niet op het terrein te komen van het Inpraakorgaan van het Ministerie van CRM. De commissie is van meet af aan bereid geweest haar arbeid en werkwijze ter discussie te stellen en leden van de commissie hebben ook enkele malen zulke discussies gevoerd; zij wil echter trachten de frequentie van dergelijke gesprekken te verhogen.

* *De problemen van de «vierde wereld».* Binnen vele staten, met name ook in ex-koloniale gebieden, leven minderheden (de z.g. Vierde Wereld). Men kan overwegen aandacht voor de problematiek van de Zuid-Molukken te vragen van bestaande internationale organen, die zich bezighouden met zulke minderheden. Eventueel kan men zulks doen tezamen met andere organisaties of groepen, die zich voor soortgelijke minderheden elders inspannen.

* *De dialoog tussen de Zuid-Molukkers hier en in de Zuid-Molukken zelf, eventueel ook elders in Indonesië.* Moet zulk een dialoog worden bevorderd en, zo ja, hoe? Zijn er mogelijkheden te komen tot speciale projecten voor de ontwikkeling van het gebied der Zuid-Molukken? Zouden Zuid-Molukkers in Nederland daarbij betrokken kunnen en moeten worden?

* *De tweede generatie Zuid-Molukkers in Nederland.* Moet er bi-cultureel onderwijs zijn voor Zuidmolukse kinderen? Zo ja, hoe en door wie moet dat georganiseerd worden? Wat kan men doen aan de specifieke problemen van deze groep?

* *Het gebruik van fysiek geweld als politiek middel.* Enkele Zuid-Molukkers in Nederland hebben gegrepen naar het middel van fysiek geweld. Is dat als middel effectief? Of werkt het, ook gezien vanuit de politieke doeleinden van de betrokkenen, averechts?

* *Andere politieke middelen.* Welke geoorloofde politieke middelen staan de Zuidmolukse bevolking ten dienste om hun belangen te bevorderen en hoe kunnen zij die het best benutten? Vooral door actie en organisatie met en binnen de eigen groep? Of ook door als individu of als groep deel te nemen aan internationale organisaties (zoals Amnesty International) en actie-groepen, alsook door contacten met de in Nederland bestaande politieke partijen? Staan politieke en semipolitieke Nederlandse organisaties in voldoende mate open voor participatie vanuit Zuidmolukse kring?»

Tot zover dit uitvoerig citaat uit een door de commissie van overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders verstrekte tekst. De Regering acht het gewenst zich over de gedane suggesties nader met de commissie te verstaan, daarbij aanknappende bij hetgeen zij heeft uiteengezet in haar antwoord op de vragen 18, 20 en 22 welke de Bijzondere Commissie uit de Tweede Kamer, belast met de schriftelijke voorbereiding van Kamerstuk 13 766, nr. 1, in haar brief van 28 december 1976 heeft gesteld.

Ons eerste en ons laatste woord in dit verslag betreft de slachtoffers van de terreurdaden.

De nazorgactiviteiten zullen worden gecoördineerd door de Centrale Beleids- en Ondersteuningsgroep ten behoeve van de nazorg van ex-gegijzelden (CBOG). Voor zover zij op psychosociaal gebied liggen is hiervoor zowel op het maatschappelijk werk als op stichtingen voor de geestelijke volksgezondheid dan wel sociaal-psychiatrische diensten een beroep gedaan. Ook de huisartsen van de gegijzelden is verzocht actief de gegijzelden te benaderen en niet pas na een desbetreffend verzoek contact te leggen. De ervaringen van vorige gijzelingen leren namelijk dat ook na ogenschijnlijk met succes doorstane beproevingen enige professionele begeleiding van de verwerking van de doorstane emoties, zowel voor de gegijzelde als voor zijn naasten, onontbeerlijk is. Het wetenschappelijk onderzoek naar de sociaal-medische gevolgen op langere termijn, dat inmiddels is gestart bij de ex-gegijzelden van Amsterdam, Wijster en Scheveningen zal zich nu ook uitstrekken tot de getroffen van Vries en Bovensmilde.

's-Gravenhage, 21 juni 1977

De Minister-President,
J. M. den Uyl

De Minister van Justitie,
A. A. M. van Agt

De Minister van Binnenlandse Zaken,
W. F. de Gaay Fortman

De Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk,
H. W. van Doorn

De Minister van Buitenlandse Zaken,
M. van der Stoep

De Staatssecretaris van Justitie,
H. J. Zeevalking

**Bijlage bij het verslag inzake de gijzelingen in Bovensmilde en Vries
(23 mei – 11 juni 1977)**

Voor het antwoord op de vragen 1, 4, 6, 15, 16, 29, 31 en 33 wordt verwezen naar het verslag.

Vraag:

2. Is het de Regering bekend of men in Molukse kringen in Drenthe en Groningen op de hoogte was van de voorgenomen gijzeling van maandag 23 mei 1977?

Antwoord:

Omdat het strafrechtelijke onderzoek nog gaande is, kunnen hierover nog geen mededelingen worden gedaan.

Vraag:

3. Welke berichten over verdachte activiteiten van Zuid-Molukkers in met name Smilde en Glimmen zijn aan de politie doorgegeven? Wat is er naar aanleiding van deze berichten gedaan?

Antwoord:

Er is geen enkel bericht, met name niet uit Smilde en Glimmen ontvangen waaruit zou hebben kunnen blijken van verdachte activiteiten tot voorbereiding van de ten uitvoer gelegde gijzelingen. Zie overigens het verslag, onder III.

Vraag:

5. Hebben de berichten in kranten en radio-uitzendingen over speeches tijdens de grote manifestatie van Zuid-Molukkers in de Houtrusthallen te 's-Gravenhage en over mogelijk overleg tussen Zuid-Molukkers en Vietnamezen enkele weken vóór de gijzelingen de Regering aanleiding gegeven tot verhoogde waakzaamheid?

Antwoord:

Natuurlijk kwamen en komen voortdurend, behalve de in deze vraag bedoelde gegevens, inlichtingen en geruchten van allerlei aard omtrent voorgenomen gijzelingen en andere terroristische daden binnen. Steeds wanneer – na evaluatie daarvan – aanleiding daartoe bestond is aan daarvoor in aanmerking komende personen en objecten bijzondere aandacht besteed. De in de vraag bedoelde gegevens wezen in geen enkel opzicht in de richting van de dramatische gebeurtenissen die zich hebben voorgedaan.

Vraag:

7. Kan de Regering een verklaring geven over de aard van de vuurwapens die zich in handen van de Zuid-Molukkers hier te lande bevinden?

Antwoord:

De aard van de vuurwapens die in handen zouden zijn van Zuid-Molukkers hier te lande en waarover zij dan illegaal beschikken is onbekend. Voor zover die wapens tot nu toe zijn aangetroffen betrof het hand- en vuistvuurwapens.

Vraag:

8. Kunnen deze wapens uit legerdepots zijn onttrokken?

Antwoord:

Een van de in de trein bij Vries aangetroffen wapens bleek inderdaad uit legervoorraad afkomstig. Het onderzoek naar de herkomst van de andere wapens, die in het bezit van de overvallers waren, is nog gaande. Dat onderzoek vindt plaats in het kader van het strafrechtelijk onderzoek.

Vraag:

9. Zijn familieleden van degenen die wegens deelneming aan de vorige gijzelingen tot gevangenisstraf zijn veroordeeld bij de laatste gijzelingen betrokken geweest? Is voordien aan hun handel en wandel aandacht geschonken?

Antwoord:

Inderdaad waren enige familieleden van degenen die wegens deelneming aan de vorige gijzelingen tot gevangenisstraf zijn veroordeeld, bij de laatste gijzelingen betrokken. Aan hun handel en wandel is zoveel doenlijk aandacht besteed. Daaruit kwamen echter geen bruikbare aanwijzingen.

Vraag:

10. Zijn de informaties waar, dat de Zuid-Molukkers in Zutphen voortdurend de mogelijkheid hebben gehad om zonder censuur te telefoneren met andere gevangenen in Winschoten en Veenhuizen?

Antwoord:

Neen.

Vraag:

11. Hoe waren de organisatie en coördinatie van diverse politie- en militaire groepen in het beginstadium van de gijzeling geregeld? Wie was verantwoordelijk voor de inrichting van de beleidscentra in Assen en Bovensmilde?

Antwoord:

Verwezen wordt naar het verslag.

De verantwoordelijkheid voor de inrichting van het beleidscentrum te Assen berustte bij het bevoegde gezag onder wiens leiding ter plaatse werd gewerkt. Te Bovensmilde en Glimmen waren politiecentra gevestigd. Daarvoor was de rijkspolitie verantwoordelijk.

Vraag:

12. Is het verstandig, dat een minister van justitie (en eventueel een staatssecretaris van justitie) permanent op een crisiscentrum aanwezig is in plaats van de algemene supervisie over de zaak te houden, omdat hij tegelijkertijd ook nog een taak op andere gebieden heeft?

Antwoord:

In ernstige omstandigheden als deze, waarin zich onverwachte ontwikkelingen kunnen voordoen, is het nodig dat het crisiscentrum in elk geval steeds door een der bewindslieden wordt bemand. De Minister van Justitie, de Minister van Binnenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Justitie waren gezamenlijk en in elk geval afwisselend in het crisiscentrum aanwezig.

Vraag:

13. Hoe was de eerste dag van de bezetting van de school de voedselvoorziening naar school geregeld? Zijn er competentiegeschillen geweest met betrekking tot de vraag wie op welk tijdstip het voedsel naar de school zou brengen? Zijn er problemen geweest met het brengen van dekens naar de school in Bovensmilde?

Antwoord:

In antwoord op het eerste en het derde onderdeel van de vraag kan het volgende worden meegedeeld.

Op 23 mei om 13.50 uur heeft een Zuidmolukse onderwijzeres op eigen initiatief per megafoon contact gezocht met de school. Haar werd om 110 lunchpakketten gevraagd. Deze ware om 14.30 uur gereed en konden om

15.30 uur door de onderwijzeres en een andere Zuidmolukse vrouw worden afgeleverd. Omstreeks 19.30 uur werden voorbereidingen getroffen voor het zenden van voedsel en dekens naar de school. Om 21.20 uur vroeg de gegijzelde hoofdonderwijzer per telefoon om voedsel en dekens. Doordat de Zuidmolukse onderwijzeres aanvankelijk niet bereikt kon worden, kon zij pas omstreeks 22.30 uur met de school contact opnemen over de verstrekking van het eten en de dekens. De bezetters verklaarden genoeg eten te hebben en slechts op dekens prijs te stellen. Deze werden onmiddellijk nadien door de onderwijzeres bij de school afgeleverd.

Betreffende het tweede onderdeel van de vraag kan worden meegedeeld, dat de bezetters van de school slechts uit handen van de hiervoor bedoelde onderwijzeres voedsel wilden aanvaarden. Op 31 mei deelde de onderwijzeres mee, dat zij niet langer 's morgens voedsel kon brengen, omdat dit haar belette, zelf op tijd voor de klas te staan. Slechts op 1 en 2 juni heeft zij het ontbijt nog gebracht. Haar bezwaar gold uiteraard niet op zaterdag 4 en zondag 5 juni. Op die dagen hebben de bezetters echter het door de onderwijzeres te brengen ontbijt geweigerd. Alle voorstellen van het beleidscentrum om door anderen het voedsel te laten brengen op de tijden dat de onderwijzeres niet zou komen, werden door de bezetters afgewezen. Op 9 juni 's avonds is het ontbijt voor de volgende ochtend meegegeven. Aanvankelijk gaven de bezetters de tijdstippen van fouragering aan. Vanaf 1 juni hield het beleidscentrum vaste tijden voor de bevoorrading aan, nl. 09.00 uur en 18.30 uur.

Vraag:

14. Hoeveel gedragsdeskundigen zijn bij de oplossing van de gijzeling betrokken geweest? Indien er meerdere waren, kan de Regering dan meedelen vanuit welke disciplines en met welke taken zij opereerden?

Antwoord:

Het bevoegde gezag in het beleidscentrum werd door drie gedragsdeskundigen bijgestaan, twee psychiaters en een psycholoog. Zij gaven vanuit hun discipline advies en hebben, elkaar waar nodig aflossende, contacten met de overvallers onderhouden.

Vraag:

17. Welke mensen zijn gevraagd, respectievelijk hebben zich aangeboden als bemiddelaar? Met wie van hen is gesproken? Om welke redenen is in die gevallen de bemiddeling niet doorgegaan?

Antwoord:

Er hebben zich ettelijke bemiddelaars aangeboden. De weerstand van de overvallers om bemiddelaars te aanvaarden is in het verslag tot uitdrukking gebracht. Daarin is ook vermeld welke personen als bemiddelaars zijn aanvaard. Namen van degenen, die uit binnen- en buitenland hun diensten spontaan hebben aangeboden, zijn steeds genoteerd. Wij kunnen geen vrijheid vinden hun namen openbaar te maken.

Vraag:

18. Welke mensen hebben vanuit het crisiscentrum met de kapers in school en trein contact gehad? Was was (graag van dag tot dag) in grote lijnen de inhoud van deze gesprekken?

Antwoord:

Vanuit het crisiscentrum heeft niemand met de overvallers van de school of de trein contact gehad. Voor de contacten uit het beleidscentrum zie het verslag.

Vraag:

19. Hoe luiden in de verschillende stadia de eisen en welke voorstellen zijn daarop telkens door de Regering aan de kapers gedaan, op welke momenten, in welke bewoordingen? Wil de Regering de inhoud van de verschillende schriftelijke boodschappen, die de Regering van de kapers ontvangen heeft aan de Kamer meedelen, in het bijzonder de inhoud van de laatste boodschap, die voor de Regering aanleiding was om tot het ingrijpen op zaterdag 11 juni te besluiten?

Antwoord:

Verwezen zij naar hetgeen hierover in het verslag over de gebeurtenissen is medegedeeld. Verdere gegevens lenen zich niet voor openbaarmaking.

Vraag:

20. Is het waar dat de telefoon van bewoners uit het gebied bij De Punt tijdens de gijzeling is afgeluisterd? Indien ja, wat was daarvan de reden? (Zie Het Vrije Volk van 1 juni 1977, pag. 2.)

Antwoord:

Aan het aangehaalde krantebericht ontbreekt de feitelijke grondslag.

Vraag:

21. Acht de Regering zich gerechtigd publicitaire activiteiten aan banden te leggen als daarvan onmiddellijk gevaar voor verlies van mensenlevens dreigt?

Antwoord:

Het antwoord op deze vraag luidt: «Ja, als de noodzaak daartoe overduidelijk zou blijken.» Zoals uit het antwoord op vraag 35 blijkt is dat niet gebeurd. Weliswaar is de pers enkele malen belemmerd in de volledige vrijheid van nieuwsgaring, maar dit behoort tot de oneffenheden die in deze spannende situaties welhaast onvermijdelijk zijn.

Vraag:

22. Hoe heeft de Regering de suggestie van het ICCAN beoordeeld dat een breed samengestelde delegatie uit het parlement als klankbord naar de gijzelaars zou kunnen optreden?

Antwoord:

Voor zover kan worden nagegaan werd de suggestie vooral ingegeven door de gedachte aan het lot van de gegijzelde kinderen. Daarin kwam, door onverwachte omstandigheden, een verandering ten gunste.

Vraag:

23. Deelden de contactpersonen, mevrouw Soumokil en dr. Tan, aan de Regering iets mee over mogelijke nuanceringsen tussen de opvattingen van de individuele kapers in de trein, waaruit een conclusie te trekken zou zijn dat de boodschap «wij hebben slechts twee dingen voor ogen: of vertrekken naar het buitenland of de dood» slechts van een meerderheid der kapers, doch niet van alle, afkomstig was?

Antwoord:

Van nuanceringsen als bedoeld is geen sprake geweest.

Vraag:

24. Is er na de verklaring van dr. Tan vrijdagavond voor de t.v. nog contact geweest?

Antwoord:

Neen.

Vraag:

25. Kan de Regering nog iets nader ingaan op haar taxatie van het moment van ingrijpen en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen? Hierbij wordt met name gedacht aan:

- a. het inschatten van de mogelijkheid om toch nog op korte termijn een geweldloze oplossing te bereiken. Waren er aanwijzingen voor een begin van twijfel bij de gijzelaars in de trein?
- b. het inschatten van de gezondheidstoestand van de gegijzelden.

Antwoord:

In essentie is deze vraag behandeld in het verslag. Het volgende kan daaraan nog worden toegevoegd. Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 23, lieten de bevindingen van mevrouw Soumokil en de heer Tan op 9 juni niet of nauwelijks hoop op een wijziging in de houding van de kapers. Desalniettemin heeft de psychiater drs. D. Mulder op 10 juni kort na 12.00 uur gepoogd, beweging te krijgen in het standpunt van de overvallers. Men hield er echter onwrikbaar aan vast, dat slechts inwilliging van de eisen een oplossing kon brengen. Tegenover de heer Mulder werd verklaard: «De Regering moet overwegen wat belangrijker is: een vliegtuig of 52 personen. Als zij die mensen op het spel zetten, zijn ze knettergek». De overvallers leken er geen moeite mee te hebben, hun actie nog lang voort te zetten. Verder moeizaam contact kon slechts als uitzichtloos worden beschouwd. Het zou bovendien weer vele dagen gaan vergen en de gezondheidstoestand van de gijzelaars zou intussen verslechteren.

In dit verband woog zwaar, dat de Regering redenen had om zich in toenemende mate zorgen te maken over de geestelijke en lichamelijke gezondheidstoestand van de gijzelaars. Het inschatten van de gezondheidstoestand is steeds erg moeilijk geweest. Afgestaan moest worden op:

1. ervaring bij de vorige gijzelingen;
2. berichten van vrijgelaten gegijzelden.

De weersomstandigheden en dus de temperaturen wisselden nogal sterk. Er bestond geen goed inzicht in de hygiënische toestand in de trein. Uit de toestand van de derde vrijgelaten gegijzelde kon worden opgemaakt dat de psychische stress en het gebrek aan beweging tot de meest bedreigende factoren behoorden. Van de betrokken passagiers was inmiddels door informatie bij hun verwanten en artsen bekend wat hun medische voorgeschiedenissen waren. Door het contact van de heer D. Mulder met de overvallers van de trein konden, zij het summiere, gegevens over de gezondheidstoestand worden verkregen. De bedreiging van de gezondheidstoestand moest derhalve steeds worden ingeschat. Een reëel gevaar daarbij was, dat indien ten gevolge van de stress prikkelbaarheden in de trein zouden ontstaan, niet de hand te houden conflicten met de overvallers niet denkbeeldig waren, met als mogelijke consequentie: ingrijpen van hun kant. Bij het voortduren van de gijzeling werd dit gevaar steeds groter geacht. Bovendien moest toenemende intimidatie worden gevreesd.

De ernst van de psychische schade bij de gegijzelden hangt af van:

1. de intensiteit van de ondervonden existentiële stress;
2. de duur van die toestand;
3. het persoonlijke weerstandsvermogen, dat mede afhankelijk is van de lichamelijke conditie.

Bij dit alles moest worden bedacht dat de psychologische druk die uitgaat van het afgesneden zijn van elke informatie over de pogingen tot beëindiging van de toestand steeds groter werd. Vanuit medische gezichtshoek moest worden gesteld dat het lange voortduren van de existentiële stress-toestand een ernstige zaak was, of althans kon zijn.

Vraag:

26. Kan de Regering aangeven of er andere methoden zijn overwogen om de gijzelaars buiten gevecht te stellen? Zo ja, op grond van welke overwegingen zijn deze methoden dan verworpen?

Antwoord:

Ja; alle overwogen en thans bekende methoden waren echter voor deze gevallen onbruikbaar of ondoeltreffend. Op de aard van de overwogen mogelijkheden kan niet worden ingegaan.

Vraag:

27. Hebben de opvattingen respectievelijk van de Regering en het beleidscentrum van Assen over de aanpak van de gijzelingen op alle punten parallel gelopen? Zo neen, op welke punten en waarom niet?

Antwoord:

Ja. Er is steeds in goede harmonie samengewerkt.

Vraag:

28. Is het waar, dat Israël in ijltempo kogelvrije vesten voor de speciale eenheid moest leveren, nadat reeds bij de gijzelingen in 1974 en 1975 deze zelfde leemte was geconstateerd?

Antwoord:

Kogelvrije vesten waren en zijn in voldoende mate voor de politie beschikbaar. Een functionaris heeft echter het initiatief genomen om een zestal kogelvrije vesten uit Israël te laten komen ten behoeve van de groep, waaraan hij leiding geeft.

Vraag:

30. Hoe is de begeleiding van de gijzelaars en de familie van de gijzelaars in Bovensmilde en elders geregeld?

Antwoord:

In het verslag is uiteengezet hoe de begeleiding en opvang waren georganiseerd. Hier volgen nog enkele bijzonderheden.

Bovensmilde

Direct na de inrichting van het psychosociaal opvangcentrum in Bovensmilde werd in de dagen dat de kinderen nog werden gegijzeld actief contact gelegd met de ouders, de huisartsen, de niet-gegijzelde leerkrachten en de maatschappelijk werkenden die reeds in Bovensmilde werkzaam waren.

Het is de bedoeling dat een kern van die personen en instellingen die van de aanvang af bij de opvang betrokken waren ook bij de nazorg worden ingezet. De Stichting GGZ te Drenthe heeft samen met de plaatselijke schoolbegeleidingsdienst en de instellingen van samenlevingsopbouw een project ontworpen voor de nazorg. Dit hulpverleningsproject bestaat dus uit een drieluik: schoolbegeleiding, hulpverlening-GGZ en maatschappelijke dienstverlening (samenlevingsopbouw).

Voor de contacten naar gemeente en provincie moet een in het leven te roepen begeleidingscommissie zorg dragen. De betrokken hulpverlenende instanties hebben personeelsversterking aangevraagd voor het realiseren van dit project, waarvan de duur op ten minste twee jaar wordt geschat.

Elders

De passagiers komen uit verschillende delen van het land. Aan hun huisartsen en de plaatselijke diensten van geestelijke gezondheidszorg is gevraagd de begeleiding (zo nodig en indien door betrokkenen gewenst) op zich te nemen.

De Centrale Begeleidings-Ondersteuningsgroep voor ex-gegijzelden (CBOG) zal een consultatiegroep in het leven roepen, die de regionale hulpverleners kan bijstaan.

Vraag:

32. Welke internationale afspraken acht de Regering mogelijk op het terrein van de handel en het bezit van (vuur)wapens?

Antwoord:

In de eerste plaats zij gewezen op de op 9 december 1971 te Brussel tot stand gekomen Beneluxovereenkomst inzake wapens en munitie, waarvan de goedkeuringsprocedure in alle drie de Beneluxlanden lopende is.

Voorts is in het kader van de Raad van Europa een ontwerp-overeenkomst inzake wapens en munitie gereed gekomen. Aan de toelichting daarop wordt de laatste hand gelegd. Het ontwerp zal waarschijnlijk nog in de loop van 1977 aan het comité van Ministers worden aangeboden, dat dan moet beslissen over openstelling voor ondertekening.

Voorts wordt, eveneens in het kader van de Raad van Europa, nog gewerkt aan een aanbeveling betreffende harmonisatie op enkele punten van de nationale wetgevingen inzake wapens en munitie.

Vraag:

34. Welke internationale afspraken – al dan niet binnen Europees verband – zijn er nu gemaakt voor optreden tegen terroristische acties?

Antwoord:

De Raad van Europa heeft de tekst van een verdrag vastgesteld omtrent internationale rechtshulp in verband met de vervolging van daders van terroristische activiteiten. Er vond nog geen enkele ratificatie plaats.

In verband van de Europese Gemeenschap zijn door de Ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie afspraken getroffen die leiden tot het onderling uitwisselen van inlichtingen en van technische gegevens omtrent het bestrijden van terrorisme.

Vraag:

35. Heeft er al overleg plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de publiciteitsmedia over (terughoudendheid in) publiciteit bij gijzelings- en vergelijkbare zaken en, zo ja, tot welke conclusies en/of stappen heeft dit geleid?

Antwoord:

De terughoudendheid die bij kapingen en dergelijke geboden is, vormt al enige tijd onderwerp van gesprek in het Overlegorgaan «Justitie-Politie-Pers». De vertegenwoordigers van de publiciteitsmedia in het overlegorgaan gaan daarin in grote lijnen mee. Wel zijn er verschillen in opvatting over de voorlichting: de een wil slechts horen wat publiceerbaar is, de ander verlangt volledige openheid c.q. achtergrondinformatie naar de pers toe. Bij dit al wordt grote nadruk gelegd op de eigen verantwoordelijkheid van de media. Hoewel die discussie nog niet heeft geresulteerd in publikatie ervan, zijn de media – zoals gezegd in de paragraaf «Voorlichting en publiciteit» – in grote meerderheid zich bewust geweest van die eigen verantwoordelijkheid.

Die eigen verantwoordelijkheid van de media en de vrijheid van de pers in onze samenleving zijn ook uitgangspunten geweest voor overleg met hen, waarin op grote terughoudendheid is aangedrongen. Waar dit te pas kwam hebben voorlichtingsmedewerkers het verzoek daartoe herhaald. Op dat verzoek is, met name door de Nederlandse pers en in het bijzonder door radio en t.v., met begrip gereageerd.

Vraag:

36. Was het wel consequent dat de Minister van Binnenlandse Zaken met een beroep op de in gang zijnde gijzelings zijn deelneming aan een Europese conferentie van Ministers van Binnenlandse Zaken over een gemeenschappelijke aanpak van de terreurbestrijding afzegde?

Antwoord:

Het behoeft naar het oordeel van de Regering geen betoog, dat de afwezigheid van de Minister van Binnenlandse Zaken evenals overigens van die van de Minister van Justitie op wiens aanwezigheid in Londen eveneens werd gerekend, op bedoelde conferentie in verband met de situatie in Drenthe noodzakelijk was.

De beschikbaarheid van deze ministers voor het ministerteam moest in de gegeven omstandigheden de voorrang hebben. Overigens hebben de beide ministers zich met het oog op de betekenis die zij hechten aan internationaal overleg over mogelijkheden tot bestrijding van terroristische acties doen vertegenwoordigen door de Staatssecretaris van Justitie.

Vraag:

37. Hebben in de afweging die leidde tot de beslissing om met geweld in te grijpen ook de consequenties voor de toekomst een belangrijke rol gespeeld?

Antwoord:

voor de afweging van de belangen wordt verwezen naar de inleiding tot het verslag.

Vraag:

38. Is er een plan door de contactpersonen dr. Tan en mevrouw Soumokil te zamen met het beleidscentrum van Assen over de naaste toekomst van de verhouding tussen Zuid-Molukkers en Nederlanders opgesteld? Zo ja, welke suggesties behelst dat plan?

antwoord:

Neen. Wel heeft de heer Tan persoonlijk een stuk opgesteld. Dat heeft hij op woensdag 8 juni ter kennis van enkele personen in het beleidscentrum gebracht. Het lijkt niet juist omtrent een dergelijk persoonlijk initiatief mededelingen te doen.

Vraag:

39. Kan de Regering uiteenzetten hoe de verhouding tussen Zuid-Molukkers en Nederlanders in Bovensmilde was vóór de gijzeling? Waren er activiteiten die de verhouding nadelig beïnvloedden en, zo ja, welke?

Antwoord:

In Bovensmilde, een dorp in de gemeente Smilde, is evenals elders waar een aparte Molukse woonwijk is gevestigd, aanvankelijk een situatie ontstaan van naast elkaar en langs elkaar heen leven van Molukkers en omringende samenleving. Zo'n situatie groeit doorgaans langzaam uit tot een meer geregeld contact over en weer met respect voor de verschillen in cultuur en de uitingen daarvan.

De indruk bestaat dat in Bovensmilde deze uitgroei extra belemmerd werd door de bijzondere samenstelling van de Nederlandse bevolking waar naast de autochtone inwoners ook een forensengroepering is ontstaan met de daarbij behorende contactproblemen. Zo is geconstateerd dat deze inwoners, evenals trouwens de Molukkers, sterker gericht zijn op Assen.

Twee jaar geleden is – voortbouwend op activiteiten die reeds geruime tijd van gemeentewege worden gestimuleerd – een door CRM gesubsidieerde buurtwerker in Bovensmilde aangesteld die tot taak kreeg contacten te leggen met de diverse groeperingen en onderlinge contacten te bevorderen, dit ter voorbereiding van een uitbouw van plaatselijk welzijnswerk. In samenwerking met de diverse groeperingen is een inventarisatie over het samenleven in Smilde vlak voor de gijzelingen afgerond. Uit deze inventarisatie bleek dat alle inwoners van Bovensmilde verbetering van de contacten tussen de Nederlanders en de Molukkers wenselijk achten. Door het ontbreken van een ontmoetingsgelegenheid, door de taalproblemen, onbekend-

heid, enz., is er weinig contact tussen Molukkers en Nederlanders. Een groot deel van de betrokkenen wil graag betere contacten. In het verleden hebben baldadigheden en vernielingen weleens de relaties tussen verschillende personen (en groepen) vertroebeld doch in het geheel genomen kan op grond van ervaringen tot nu toe opgedaan (d.w.z. vóór de laatste gebeurtenissen), o.a. in een gehouden «open week», gesteld worden dat er mogelijkheden én de wil tot samenwerking aanwezig waren.

Het is duidelijk dat de gijzelingen een nadelige invloed hebben op de onderlinge verhoudingen.

Vraag:

40. Wanneer zal de Commissie van overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders haar tweede interimrapport uitbrengen? Waarom zijn de bijlagen van het eerste rapport dd. 24 november 1976 niet gepubliceerd?

Antwoord:

De Commissie van overleg Zuid-Molukkers/Nederlanders is intensief doende de vele actuele en historische facetten van de problematiek van de Zuid-Molukkers in Nederland te onderzoeken. Het is op grond van deze omstandigheden en doordat grotere aantallen historische documenten dan verwacht moeten worden bestudeerd niet mogelijk thans reeds exact een tijdstip aan te geven waarop de commissie haar tweede interimrapport zal uitbrengen. In ieder geval is dit wel voor het eind van dit jaar te verwachten.

De bijlagen van het eerste interimrapport worden heden separaat toegezonden aan de Bijzondere Commissie uit de Tweede Kamer belast met de schriftelijke voorbereiding van kamerstuk 13 766, nr. 1.¹

Vraag:

41. Welke zijn de meningsverschillen die er volgens de heer Manusama bestaan tussen het Ministerie van Justitie enerzijds en hemzelf en de Commissie-Köbben anderzijds? (Zie de Volkskrant van 16 juni 1977, pag. 3.)

Antwoord:

De heer Manusama is van oordeel, dat de ordedienst van de KPK als zodanig gehandhaafd dient te blijven in het belang van een ordelijke gang van zaken in de Molukse woonwijken. Voor het standpunt van de Regering wordt verwezen naar het verslag.

Vraag:

42. Wanneer wordt de school te Bovensmilde, waarin de gijzeling plaatsvond, weer in gebruik genomen?

Antwoord:

Op 21 juni 's avonds vindt tussen vertegenwoordigers van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen en B en W van Smilde een gesprek plaats over de eventuele herbouw van de school.

Vraag:

43. Verdient het geen aanbeveling de leden van het inspraakorgaan door verkiezingen te laten aanwijzen?

Antwoord:

Afgezien van technische problemen, verdient het geen aanbeveling het inspraakorgaan door middel van verkiezingen samen te stellen. Immers: het gaat er niet om verschillen in politieke opvatting in Molukse kring duidelijk te maken, doch om een zo breed mogelijke vertegenwoordiging te verkrijgen van die Molukse organisaties, die zich de behartiging van de sociale en culturele belangen der Molukkers ten doel stellen. In het huidige inspraakorgaan zijn deze organisaties vertegenwoordigd met inachtneming van hun getalssterkte (zie de beschikking tot instelling inspraakorgaan; Ned. Staatscrt. van 23 februari 1976, nr. 37).

¹ Nedergelegd op het commissiesecretariaat.
(Mevr. Pronk)

Vraag:

44. Denkt de Regering over uitbreiding van de Commissie van overleg, met name het opnemen van Zuidmolukse jongeren daarin?

Antwoord:

Voor het antwoord op deze vraag wordt gewezen naar het antwoord op de derde vraag, opgenomen in de bijlage bij de brief van 28 december 1976 van de Bijzondere Commissie, belast met de schriftelijke voorbereiding van kamerstuk 13 766, nr. 1 (zie kamerstuk 13 766, nr. 5).

Vraag:

45. Kan de Regering nadere toelichting geven op de navolgende uitlatingen? Op 23 mei beantwoordde de Minister-President voor het NOS-journaal de vraag over de gijzelingen: «Denkt u dat het opzet is, twee dagen voor de verkiezingen?» met «Ja». De Minister van Justitie antwoordde in dezelfde uitzending van het NOS-journaal op de vraag: «Denkt u dat het met het oog op de verkiezingen bewust op deze datum is gebeurd?» als volgt: «Het is bijzonder moeilijk om in toeval te geloven».

Vraag:

46. Is de Regering niet van mening dat de gijzelingen in Drenthe tot doel hadden de gang van zaken bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal te verstoren c.q. te beïnvloeden, of althans dat ze dat effect hebben gehad?

Antwoord:

Het lag voor de hand te veronderstellen dat degenen die de acties hebben ondernomen een effect op de gang van zaken met betrekking tot de verkiezingen voor ogen heeft gestaan. De Regering heeft evenwel geen aanwijzingen dat van een zodanig effect sprake is geweest.